

Vzácné druhy savců v českých a slovenských zoologických zahradách

Rare mammal species in the zoological gardens of the Czech Republic and Slovakia

Jiří VOLF

Terronská 14, 160 00 Praha 6

došlo 1. 3. 2017

Abstract. Eighty-two species or other forms of rare mammals were kept in 19 zoological gardens of the Czech Republic and Slovakia as of 1 January 2016. Two mammal species extinct in the wild (EW category of the IUCN) were bred in the zoos in 2015. Of the kept 29 critically endangered species (CR), 17 bred successfully in 2015, while of the kept 51 endangered species (EN), 25 did. Nine zoos bred more than one third of their kept species belonging to the three categories. The breeding of rare species of perissodactyls and artiodactyls was the most successful in the respective zoos.

Key words. Zoos, mammals, endangered species, captivity.

Jedním z hlavních úkolů zoologických zahrad je odchov vzácných druhů zvířat, která by v případě nutnosti (a možnosti) mohla nahradit či doplnit v přírodě ohrožením postižené populace. V tomto příspěvku věnuji pozornost savcům chovaným v roce 2015 v devatenácti českých a slovenských zoologických zahradách a uváděných v prvních třech kategoriích mezinárodní červené knihy (IUCN 2015). Aby přehled získal větší vypovídací hodnotu o úspěšnosti každé zoologické zahrady, připojuji celkový počet všech druhů a jedinců chovaných savců (KÚS & ANDĚROVÁ 2015). Podklady pro podrobný přehled poskytuje *Ročenka Unie českých a slovenských zoologických zahrad* (HOFRICHTEROVÁ 2015). Tato publikace může sloužit chovatelům k orientaci při sestavování chovných skupin, k vyhodnocení (ne)úspěšnosti reprodukce jednotlivých druhů a v neposlední řadě k celkovému porovnávání chovatelských výsledků jednotlivých zoo.

K 1. lednu 2016 chovaly uvedené zahrady dva druhy savců v přírodě vyhubených (kategorie EW) a oba se rozmnožovaly. Z 29 druhů či jiných forem savců kriticky ohrožených (CR) se rozmnožovalo 17 druhů, z 51 ohrožených druhů (EN) se jich rozmnožovalo 25. V devíti zahradách se rozmnožovala třetina (či více) druhů tří vzpomenutých kategorií. V časovém odstupu lze konstatovat, že v českých a slovenských zoologických zahradách se zvyšuje počet chovaných kriticky ohrožených druhů i jejich reprodukce (VOLF 2009). Nejlepší výsledky dlouhodobě vykazují lichokopytníci i sudokopytníci: z 30 uvedených druhů se v roce 2015 rozmnožovalo 24 druhů.

Nutno ovšem zdůraznit, že kategorisace savců zahrnutých v mezinárodní Červené knize zdaleka nepřihlíží k obtížnosti jejich chovu a reprodukce v podmínkách zajetí. Klokánek králikový, kaloň rodriguezský, tamarin pinčí, gibbon bělolící, kulan, jelen milu, adax či antilopa bongo, se v zajetí, včetně našich zoo, rozmnožují mnohdy snadněji než druhy, které nejsou vůbec zahrnuté ve vzpomenutých třech kategoriích. Patří mezi ně např. mravenečník velký (*Myrmecophaga tridactyla*), kosmani (*Callithrix*), hulmani (*Trachypithecus*), panda červená (*Ailurus fulgens*), medvěd lední (*Ursus maritimus*), gepard štíhlý (*Acinonyx jubatus*), levhart obláčkový (*Pardofelis nebulosa*), slon africký (*Loxodonta africana*) a další. Našli bychom i zástupce kopytníků, kteří prokazují jen velmi omezenou míru reprodukce, např. babirusa (*Babryrousa celebensis*), kabara pižmový (*Moschus moschiferus*), pudu jižní (*Pudu pudu*), takin (*Budorcas*), džežran (*Gazella subgutturosa*) či přimorožec beisa (*Oryx beisa*). Samostatné hledisko vyžaduje umělý, značně

Tab. 1. Přehled úspěšnosti českých a slovenských zoologických zahrad v chovu vzácných druhů savců. Vysvětlivky: 1 – počet chovaných druhů savců v přírodě vyhubených (IUCN kategorie EW), kriticky ohrožených (CR) a ohrožených (EN); 2 – z nich se v roce 2015 úspěšně rozmnožovalo; 3 – celkový počet chovaných druhů savců; 4 – celkový počet chovaných jedinců savců

Table 1. Review of successfulness of the zoological gardens of the Czech Republic and Slovakia in the keeping of rare mammals. Legend: 1 – number of mammal species extinct in the wild (EW category of the IUCN), critically endangered (CR) and endangered species (EN); 2 – of them bred successfully in 2015; 3 – total number of the kept species of mammals; 4 – total number of the kept individuals of mammals

zoo (kód země) zoo (country code)	zkratka abbreviation	1	2	3	4
Bojnice (SK)	BO	13	3	89	520
Bratislava (SK)	BA	18	5	85	413
Brno (CZ)	BR	11	1	87	420
Děčín (CZ)	DE	8	3	49	142
Dvůr Králové n. L. (CZ)	DK	21	7	80	863
Hodonín (CZ)	HO	7	2	37	118
Chomutov (CZ)	CH	4	2	66	437
Jihlava (CZ)	JI	15	5	96	428
Košice (SK)	KO	9	3	64	332
Lešná (CZ)	LE	8	2	47	246
Liberec (CZ)	LI	13	4	56	225
Ohrada (CZ)	OH	5	2	58	329
Olomouc (CZ)	OL	17	9	92	656
Ostrava (CZ)	OS	22	9	83	478
Plzeň (CZ)	PL	28	8	243	2123
Praha (CZ)	PR	35	13	167	1074
Spišská Nová Ves (SK)	SP	6	–	44	126
Ústí nad Labem (CZ)	US	16	3	72	230
Vyškov (CZ)	VY	1	–	59	239

diferencovaný odchov; např. mláďata kopytníků jsou méně náročná než mláďata šelem a u nich štěňata (Canidae) snadněji odchovatelná než medvíďata (Ursidae). To souvisí nejen s nároky na složení náhradní potravy, ale i s vývojovým stupněm novorozenců.

Kategorisace živočišných druhů přihlíží především na velikost a životní podmínky volně žijících populací, nikoliv na obtížnost chovu a rozmnožování v péči člověka. Důležitost druhého hlediska se objeví v plném rozsahu až po vyhnutí druhu v přírodě, jak názorně vidíme v případech koně Převalského a přímorožce šavlorohého.

LITERATURA

- HOFRICHTEROVÁ A. (ed.), 2015: *Ročenka Unie českých a slovenských zoologických zahrad*. Zoologická zahrada hl. m. Prahy, Praha, 407 pp.
- KÚS E. & ANDĚROVÁ R. (eds.), 2015: *Výroční zpráva UCS ZOO*. Zoologická zahrada hl. m. Prahy, Praha, 164 pp.
- IUCN, 2015: *The IUCN Red List of Threatened Species*. URL: www.iucnredlist.org.
- VOLF J., 2009: Podíl českých a slovenských zoologických zahrad na chovu vzácných druhů savců. *Lynx, n. s.*, **40**: 135–139.

Tab. 2. Chov v přírodě vyhubených (EW), kriticky ohrožených (CR) a ohrožených (EN) savců v českých a slovenských zoologických zahradách k 1. lednu 2015. Zoo chovající příslušný druh je uvedena zkratkou (viz tab. 1), pokud je vytištěna tučně, chovaný druh se v ní roku 2015 rozmnožoval, resp. se narodila živá mláďata. IU = kategorie IUCN

Table 2. Extinct (EW), critically endangered (CR) and endangered (EN) mammals kept in the zoological gardens of the Czech Republic and Slovakia as of 1 January 2015. The zoo that is keeping the species is marked with an abbreviation (see Table 1), the abbreviation typed in bold denotes successful breeding of the respective species in 2015 and/or young born alive, respectively. IU = IUCN category

vernakulární jméno vernacular name	vědecké jméno scientific name	IU	chovatel keeper
klokánek králikovitý	<i>Bettongia penicillata</i>	CR	BA BR JI OH OL PL PR
kaloň rodriguezský	<i>Pteropus rodricensis</i>	CR	JI OL PL PR
lemur běločelý	<i>Eulemur albifrons</i>	EN	BR KO OL OS PL PR
lemur tmavý	<i>Eulemur flavifrons</i>	CR	OS
lemur rákosový	<i>Haplemur alaotrensis</i>	CR	PL
lemur kata	<i>Lemur catta</i>	EN	BA BR DK JI KO LE OH OL OS PL PR SP US VY
vari červený	<i>Varecia rubra</i>	CR	BO BA DE JI OS PL PR
vari černobílý	<i>Varecia variegata</i>	CR	BO BA HO KO OL OS PL US
vari bělopásý	<i>Varecia subcinota</i>	CR	PL PR
lvíček zlatohlavý	<i>Leontopithecus chrysomelos</i>	EN	BR PL
lvíček zlatý	<i>Leontopithecus rosalia</i>	EN	JI OH OL PL US
lamarin pinčí	<i>Saguinus oedipus</i>	CR	BO BR HO JI KO LI OH OL OS PL SP US
chápan středoamerický	<i>Ateles geoffroyi</i>	EN	PR
chápan mexický	<i>Ateles geoffroyi vellerosus</i>	CR	LE PR SP
kočkodan Rolowayův	<i>Cercopithecus roloway</i>	CR	BO
makak chocholatý	<i>Macaca nigra nigra</i>	EN	DE
makak lví	<i>Macaca silenus</i>	EN	LI OS PL
makak magot	<i>Macaca sylvanus</i>	EN	BA CH KO PR
dril	<i>Mandrillus leucophaeus</i>	EN	DK
gibon stříbrný	<i>Hylobates moloch</i>	EN	LE PR
gibon bělolící	<i>Nomascus leucogenys</i>	CR	LI OS PL US
gorila nížinná	<i>Gorilla gorilla</i>	CR	DK PR
šimpanz	<i>Pan troglodytes</i>	EN	BA BR DK HO LI OS PL
šimpanz čego	<i>Pan t. troglodytes</i>	EN	PL
orangutan sumatránský	<i>Pongo abelli</i>	CR	BA PR
orangutan bornejský	<i>Pongo pygmaeus</i>	EN	BO OK ÚS
orangutan	<i>Pongo sp.</i>	EN	BO SP US
dhoul čínský	<i>Cuon alpinus lepturus</i>	EN	OL
pes hyenový	<i>Lycaon pictus</i>	EN	DK
norek evropský	<i>Mustela lutreola</i>	EN	BO DE CH
vydra obrovská	<i>Pteronura brasiliensis</i>	EN	LE
galidie tenkopruhá	<i>Mungotictis d. decemlineata</i>	EN	PL
lev indický	<i>Panthera leo persica</i>	EN	DV OS PR
levhart čínský	<i>Panthera pardus japonensis</i>	EN	LI PL
levhart ceylonský	<i>Panthera pardus kotiya</i>	EN	BA BR JI OS
levhart jávský	<i>Panthera pardus melas</i>	CR	PR
levhart mandžuský	<i>Panthera pardus orientalis</i>	CR	OL PR US

Tab. 2. (pokračování)
Table 2. (continued)

vernakulární jméno vernacular name	vědecké jméno scientific name	IU	chovatel keeper
levhart perský	<i>Panthera pardus saxicolor</i>	EN	BO DK JI SP
tygr	<i>Panthera tigris</i>	EN	KO
tygr – bílá forma	<i>Panthera tigris</i>	EN	BA LI
tygr usurijský	<i>Panthera tigris altaica</i>	EN	DK HO LE OH OL OS PL PR SP
tygr malajský	<i>Panthera tigris jacksonii</i>	CR	PR US
tygr sumaterský	<i>Panthera tigris sumatrae</i>	CR	BR JI PR
kočka rybářská	<i>Prionailurus viverrinus</i>	EN	DE OL OS PR US
puma východní	<i>Puma concolor cougar</i>	CR	PL
irbis	<i>Uncia uncia</i>	EN	JI LI PL US
slon asijský	<i>Elephas maximus</i>	EN	OS
slon indický	<i>Elephas maximus bengalensis</i>	EN	LI PR US
slon ceylonský	<i>Elephas maximus maximus</i>	EN	PR
osel somálský	<i>Equus africanus somalicus</i>	CR	DK LI US
zebra Grévyho	<i>Equus grevyi</i>	EN	BA BR DK OS PR
kulan	<i>Equus hemionus kulan</i>	CR	BA KO PL
onager	<i>Equus hemionus onager</i>	CR	OS
kůň Převalského	<i>Equus przewalskii</i>	EW	BO BA BR CH KO PR
tapír čabrákový	<i>Tapirus indicus</i>	EN	LE PR
nosorožec severní	<i>Ceratotherium simum cottoni</i>	CR	DK
nosorožec dvourohý	<i>Diceros bicornis</i>	CR	DK
nosorožec indický	<i>Rhinoceros unicornis</i>	EN	DK
prase visajanské	<i>Sus cebifrons negrinus</i>	CR	DE OS
pekari Wagnerův	<i>Catagonus wagneri</i>	EN	JI
hrošík liberijský	<i>Choreopsis liberiensis</i>	EN	BA DK JI OL PL
kančil balabacký	<i>Tragulus nigricans</i>	EN	PL PR
žirafa Rothschildova	<i>Girafa camelop. rothschildi</i>	EN	BA DK JI LE LI OLOS PL PR US
daněk mezopotámský	<i>Dana mesopotamica</i>	EN	BO OL OS
jelen milu	<i>Elaphurus davidianus</i>	CR	BA BR CH OS
jelínek vepří	<i>Hyelaphus porcinus</i>	EN	OS
jelen barmský	<i>Panolia eldi thamin</i>	EN	PR
sambar skvrnitý	<i>Rusa alfredi</i>	EN	DE LI
adax	<i>Addax nasomaculatus</i>	CR	BA DK HO LE OL PR US
anoa nížinný	<i>Bubalus depressicornis</i>	EN	PR US
kozorožec kavkazský	<i>Capra caucasica</i>	EN	BO DE OL PR
koza šrouborohá	<i>Capra falconeri</i>	EN	DE OL
koza šrouborohá turkmenská	<i>Capra falconeri hepneri</i>	CR	BO BA HO LI OS
voduška abok	<i>Kobus megaceros</i>	EN	DK JI PR
gazela dama	<i>Nanger dama dama</i>	CR	DK
přimorožec šavlorohý	<i>Oryx dammah</i>	EW	DK HO KO PL PR
přimorožec arabský	<i>Oryx leucoryx</i>	EN	BA
ovce kruhorohá	<i>Ovis orientalis boharensis</i>	EN	LI
bongo	<i>Tragelaphus eurycerus isaaci</i>	CR	BO DK PR
velemyš Heaneyova	<i>Crateromys heaneyi</i>	EN	PL PR
křeček velký	<i>Hypogeomys antimena</i>	EN	JI PL PR
pískomil arabský	<i>Meriones arimalius</i>	EN	PL